

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Petra Vojtky a soudců JUDr. Martiny Vršanské a JUDr. Roberta Waltra ve věci žalobce: **Jan Hejsek**, bytem Slatina 43, 742 39 Slatina, zastoupený Mgr. Janem Borošem, advokátem se sídlem Sokolská třída 936/21, 702 00 Ostrava, proti žalovanému: **Ing. Zdeněk Ludvík**, bytem NaPastvinách 104/13, 724 00 Ostrava - Proskovice, zastoupený JUDr. Petrem Langerem, Ph.D., LL.M., se sídlem Sokolská třída 1331/31, 702 00 Ostrava, o náhradu nemajetkové újmy, vedené u Okresního soudu v Ostravě pod sp. zn. 57 C 335/2020, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 7. 3. 2024, č. j. 71 Co 305/2023-172, takto:

- I. Dovolání do výroku I rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 7. 3. 2024, č. j. 71 Co 305/2023-172, **se zamítá**; jinak se dovolání **odmítá**.
- II. Žalovanému **se nepřiznává** právo na náhradu nákladů dovolacího řízení.

Odůvodnění:

1. Okresní soud v Ostravě rozsudkem ze dne 12. 7. 2023, č. j. 57 C 335/2020-146, zamítl žalobu, kterou se žalobce domáhal zaplacení 4 500 000 Kč, a rozhodl o náhradě nákladů řízení ve vztahu mezi účastníky a vůči státu. Ve sporu o náhradu za bolest (1 500 000 Kč) a za ztížení společenského uplatnění (3 000 000 Kč) vyšel ze zjištění, že dne 22. 11. 2017 ve večerních hodinách přišel žalobce s manželkou projednat otázku dlužného nájemného za manželi Honyšovými do kuchyně v přízemí jejich rodinného domu v Ostravě-Proskovicích, kde se nacházel i žalovaný. Všichni přítomní v průběhu návštěvy požili značné množství alkoholu, žalobce s manželkou poté z kuchyně odešli do jimi užívaného bytu v patře domu, kde mezi nimi propukla hádka. Zhruba po 15 minutách

se žalobce do kuchyně Honyšových vrátil, rozrazil dveře a žalovaného chytil za krk tak, že po nárazu do židle či jiného předmětu utrpěl podlitiny na krku, zádech a hlavě. Žalobce poté uchopil opěradlo židle, zvedl ji do úrovně své hlavy a v tu chvíli na jiné židli sedící žalovaný vytáhl z vnitřní náprsní kapsy bundy svou legálně drženou pistolí značky Taurus PT 22, caliber 22, jedenkrát na žalobce vystřelil a zasáhl jej do břicha. Žalovaný poté ihned přivolal prostřednictvím centra tísňového volání rychlou záchrannou službu. Trestní řízení vedené proti žalovanému skončilo odložením věci podle § 159a odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), z důvodu naplnění podmínek nutné obrany podle § 29 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Na takto zjištěný skutkový stav věci soud prvního stupně aplikoval § 2905 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, (dále jen „o. z.“) a dospěl k závěru, že i podmínky občanskoprávní nutné obrany byly v tomto případě naplněny. Byl to právě žalobce, který se po odchodu z přízemní části domu užívaného manželi Honyšovými bez jejich pozvání a svolení vrátil, započal konflikt a zaútočil na žalovaného, v té době sedícího na židli. Žalobce byl tedy osobou, která zvolila místo, čas a způsob útoku. Pokud se žalovaný bránil jedním výstřelem ze své legálně držené zbraně, jednal v nutné obraně, kterou odvracel útok na svou osobu. Hrozila mu totiž reálná a závažná újma na zdraví, neboť útok stojícího žalobce proti sedícímu žalovanému byl veden pomocí židle o hmotnosti 7,5 kg, která mohla při zasažení hlavy způsobit vznik poranění obličeje, lebky, očí nebo i mozku (tj. hrozila velmi závažná újma na zdraví nebo v případě shody nepříznivých okolností i smrt). Obrana žalovaného nebyla zcela zjevně nepřiměřená, neboť musel čelit útoku žalobce se židlí jako zbraní; žalovaný byl jako sedící v nevýhodné pozici v porovnání se stojícím žalobcem, z konfliktu nemohl odejít (neměl na to čas) a vystřelil pouze jednou (je tedy zřejmé, že zbraň použil pouze k zastavení a odvrácení útoku). Po obránci nelze v takové situaci spravedlivě požadovat, aby se snažil strefit do konkrétních částí těla útočníka (např. dolní končetiny), kde by hrozily méně závažné následky. Na celkové právní hodnocení věci nemá podle soudu prvního stupně vliv, zda konfliktu předcházela slovní výměna či dehonestující poznámka na manželku žalobce a zda žalovaný před použitím zbraně žalobce varoval.

2. Krajský soud v Ostravě k odvolání žalobce rozsudkem ze dne 7. 3. 2024, č. j. 71 Co 305/2024-172, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil ve výroku o věci samé, změnil jej ve výrocích o náhradě nákladů řízení a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně a ztotožnil se s jeho právním závěrem, že hypotéza § 2905 o. z. byla naplněna. Podle odvolacího soudu je pro posouzení věci podstatné, že to byl právě žalobce, kdo rozlícený vnikl do obydli manželů Honyšových a na tam přítomného žalovaného zaútočil. Žalobce sám uvedl, že byl rozezlený a že k výstřelu došlo po předchozí slovní i fyzické rozepři s žalovaným. Ten popsal konflikt tak, že se postavil žalobci, který jej uchopil za krk, odstrčil zpět na židli a přitom jej zranil v oblasti lopatky. Poté se žalobce s židlí napřáhl směrem k žalovanému z blízkosti asi 1 m a žalovaný v domnění, že jej žalobce uhodí, na něho vystřelil (tomuto popisu děje odpovídalo i zranění žalovaného zjištěné téměř bezprostředně po útoku). Tyto okolnosti (včetně vědomosti žalovaného o problematice povaze žalobce, který v minulosti fyzicky napadl i pana Honyše) jsou podle odvolacího soudu podstatné pro dokreslení celé situace, která vygradovala náprahem žalobce se zvednutou masivní židlí o váze 7,5 kg směrem k žalovanému, který seděl a neměl úniku. Pokud by byl útok židlí dokonán, byl by způsobitelný přivodit nepoměrně závažnější poranění – tříštivé zlomeniny skeletu obličeje a lebky se zhmožděním mozku, krvácením do dutiny lební, postižením zraku apod. Žalovaný byl zaskočen a rozrušen vzniklou situací, neboť místo, čas i způsob útoku volil výhradně žalobce, který se nečekaně do místnosti vrátil. Legálně drženou zbraň použil ke své obraně pouze jednou a snažil se mířit do boku žalobce. Bezprostředně po výstřelu pak přivolal záchrannou službu a policii, se kterou dále spolupracoval. Lze tedy uzavřít, že žalovaný mínil zastavit

útok žalobce, a nikoliv způsobit mu větší zranění, než které odvracel ve vztahu ke své osobě. Hypotéza nutné obrany ve smyslu § 2905 o. z. tedy byla naplněna, přičemž žádný exces ve smyslu věty druhé tohoto ustanovení nebyl zjištěn. Navíc lze dovodit, že žalovaný rozrušen a zaskočen útokem žalobce jednal v omluvitelném vzrušení mysli (§ 2907 o. z.). Odpovědnost žalovaného za újmu způsobenou žalobci tedy není dána.

3. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání z důvodu nesprávného právního posouzení, zda je za daných skutkových okolností možné aplikovat ustanovení o nutné obraně, a za dosud neřešenou otázku považuje, „zda v konkrétních poměrech projednávané věci obстоjí úvaha o použitelnosti institutu nutné obrany, jakožto okolnosti vylučující povinnost k náhradě újmy“. Namítá, že skutečnost, že by mezi žalobcem a žalovaným došlo před samotným incidentem k fyzickému konfliktu, není podložena relevantními důkazy, a jedná se tak pouze o spekulaci nižších soudů. Ty nezohlednily celý průběh konfliktu včetně jeho počátku. Poté, co se žalobce vrátil do bytu Honyšových, jej žalovaný častoval dehonestujícími poznámkami na adresu jeho manželky. Byl to tedy žalovaný, kdo eskaloval emoční stav žalobce, provokoval tím útok žalobce a vytvořil tedy podmínky, které žalovaného vedly k závěru o potřebě se proti žalobci bránit, byť ten chtěl zvednutou židli pouze žalovanému pohrozit, a nikoliv mu ublížit. Žalobce se proto domnívá, že institut nutné obrany, včetně jejích limitů (výkladu hlediska „zcela zjevně nepřiměřená“) nemůže být posuzován stejně v právu trestním jako v právu civilním; skutečnost, že jednání, kterého se žalovaný dopustil, není jednáním trestným, jej nemůže zbavovat odpovědnosti za újmu vzniklou žalobci. Žalobce má dále za to, že se soudy ve svých rozhodnutích vůbec nezabývaly tím, zda měl žalovaný možnost použít zbraň jiným, méně nebezpečným způsobem, kterým by došlo pouze k minimálnímu zranění (pokud by žalovaný nejdříve vystřelil ze zbraně varovně či žalobce zasáhl do oblasti nohou, mohlo by to svědčit o tvrzeném obranném záměru žalovaného). Údajné slovní upozornění žalovaného na to, že má zbraň či že bude střílet v podstatě ve chvíli, kdy tak již činí, je naprosto nezpůsobitelným varováním. Žalobce nesouhlasí též s tím, jak odvolací soud rozhodl o náhradě nákladů řízení, a navrhl, aby dovolací soud rozhodnutí soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

4. Žalovaný ve vyjádření k dovolání uvedl, že žalobce pouze nesouhlasí se skutkovými závěry odvolacího soudu, proto je jeho dovolání nepřipustné. Výkladem právního institutu nutné obrany se Nejvyšší soud již zabýval například v rozhodnutí sp. zn. 25 Cdo 3470/2019 a i zde byly veškeré předpoklady nutné obrany naplněny. Bylo prokázáno, že žalovaný pouze odvracel od sebe bezprostředně hrozící útok žalobce; žalovaný měl důvodné obavy o svůj život a jeho obrana nebyla zcela zjevně nepřiměřená. Navrhl, aby bylo dovolání odmítnuto.

5. Nejvyšší soud posoudil dovolání podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném od 1. 1. 2022, (dále jen „o. s. ř.“), a jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupenou advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., shledal, že dovolání žalobce je podle § 237 o. s. ř. přípustné pro posouzení otázky přiměřenosti nutné obrany, jež dosud nebyla dovolacím soudem za daných skutkových okolností vyřešena. Dovolání není důvodné.

6. Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

7. Podle § 2905 o. z. kdo odvrací od sebe nebo od jiného bezprostředně hrozící nebo trvající protiprávní útok a způsobí přitom útočníkovi újmu, není povinen k její náhradě.

To neplatí, je-li zjevné, že napadenému hrozí vzhledem k jeho poměrům újma jen nepatrná nebo obrana je zcela zjevně nepřiměřená, zejména vzhledem k závažnosti újmy útočníka způsobené odvracením útoku.

8. Podle § 2907 o. z. při posouzení, zda někdo jednal v nutné obraně, anebo v krajní nouzi, se přihlédne i k omluvitelnému vzrušení myslí toho, kdo odvracel útok nebo jiné nebezpečí.

9. Citovaná ustanovení zakotvují právo bránit se protiprávnímu útoku jiného a pro takový případ stanoví, že napadená osoba, jež způsobila útočící osobě újmu, není povinna k její náhradě, i když jinak byly splněny předpoklady odpovědnosti za újmu (jednání, které by za běžných okolností muselo být chápáno jako protiprávní, újma a příčinná souvislost mezi nimi). Jinak řečeno, ustanovení § 2905 o. z. vylučuje protiprávnost jednání osoby bránící se útoku a obecně definuje podmínky, za nichž se toto pravidlo uplatní. Nutnou obranou (v občanskoprávním pojetí) se rozumí jednání směřující k odrazení protiprávního útoku, který bezprostředně hrozí nebo trvá, proti majetku, zdraví, případně přirozeným právům člověka (případně právnické osoby). Základními předpoklady pro posouzení, zda šlo o jednání v nutné obraně, je protiprávnost odvráceného útoku, který musí být bezprostřední (nemusí již být veden, nýbrž postačuje, že hrozí), a vznik újmy útočníkovi. Obrana musí být dostatečná (potřebná, nezbytná) k účinnému odvrácení útoku, nesmí však být zcela zjevně nepřiměřená, přičemž míra hrozící újmy musí být posouzena se zřetelem k subjektivnímu stavu osoby, která odvracela útok, tj. podle toho, jak se čin útočníka jevil tomu, kdo jej odvracel (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 6. 2021, sp. zn. 25 Cdo 3470/2019, uveřejněný pod číslem 28/2022 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní, a v něm odkazovaná usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2014, sp. zn. 5 Tdo 1283/2014, a ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. 6 Tdo 93/2011).

10. Povinnost bránící se osoby k náhradě újmy způsobené útočníkovi není vyloučena v případě, je-li obrana zcela zjevně nepřiměřená (zejména vzhledem k závažnosti újmy útočníka způsobené odvracením útoku). Již z toho je patrné, že obrana může (a často musí) být nepřiměřená (odvrácení útoku může být násilnější, než jak byl útok vůbec zamýšlen). Podle právnické literatury je excesivní až zcela zjevná nepřiměřenost, která musí být očividná (mimořádně hrubá). Přiměřenost se posuzuje podle druhu a intenzity útoku: je důležité, aby se obránce pokusil odrazit útok s co nejmenším poškozením útočníka. V potaz se přitom musí vzít i § 2907 o. z., který počítá s omluvitelným vzrušením myslí. Rozhodujícím faktorem není proporcionalita proti sobě stojících právních statků, ale pouze přiměřenost prostředků obrany. Napadený tak může k ochraně své věci zasáhnout i do hodnotnějšího statku (např. do zdraví útočníka): okradený může střílet na zloděje. Použití zbraně nemusí předcházet snaha přivolat pomoc jiné osoby; též není podmínkou ohrožení života obránce. Komentářová literatura dokonce zmiňuje podobný případ s tím, že dříve, než obránce použije střelnou zbraň a střílí útočníka do hrudníku, měl by mu nejdříve pohrozit, případně mířit na nohy, ledaže to není v konkrétní situaci možné nebo nemá výhrůžka či střelba do nohou žádný vliv. Škoda způsobená obráncem může být větší než škoda z hrozícího útoku (srov. Bezouška, P. in Hulmák, M. a kol., Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1526, body 15 až 17). Pro jednání v nutné obraně tedy není podstatná ani tzv. *subsidiarita*, tj. nevyžaduje se, aby se obránce snažil vyhnout hrozícímu nebo již probíhajícímu útoku (např. utéci) nebo aby použil nejdříve mírnější způsoby obrany a jejich intenzitu případně stupňoval (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2007, sp. zn. 5 Tdo 162/2007, uveřejněné pod č. 20/2008 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní).

11. S dovolatelem lze souhlasit, že institut nutné obrany nemůže být posuzován stejně v právu trestním jako v právu civilním. Trestní a přestupkové právo míří k sankcionování společensky závažného chování, zatímco soukromé právo stanoví kompenzační systém

soukromých zájmů. Jednající, jehož čin není trestný z důvodu nutné obrany podle § 29 trestního zákoníku, nemusí být za zvláštních okolností zproštěn povinnosti nahradit újmu podle § 2910 o. z.; naopak si lze rovněž představit, že obránce, který nebude z důvodu nutné obrany podle § 2905 o. z. povinen k náhradě újmy, bude trestně odpovědný (např. pro pokus trestného činu). Trestní zákoník za exces považuje takovou obranu, která je zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Pro trestní právo je významné pouze poměrování způsobu obrany ke způsobu útoku, a tedy nutnou obranu pojímá volněji, zatímco právo soukromé je na tomto poli striktnější (viz opět citované dílo, s. 1526, bod 18). Soudy obou stupňů ostatně tuto otázku posoudily správně poté, co podrobně zkoumaly při zjišťování skutkového stavu průběh konfliktu obou účastníků včetně toho, co k němu vedlo, a míru obrany žalovaného, i přesto, že trestní řízení vedené proti žalovanému skončilo odložením věci podle § 159a odst. 1 trestního řádu z důvodu naplnění podmínek nutné obrany podle § 29 odst. 1 trestního zákoníku.

12. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že v projednávané věci jsou splněny všechny shora uvedené předpoklady pro závěr, že žalovaný jednal v nutné obraně. Ze skutkových zjištění soudů nižších stupňů (jejichž správnost není podle § 241a odst. 1 a § 242 odst. 3 o. s. ř. předmětem dovolacího přezkumu) vyplývá, že žalobce bez předchozího vyzvání vnikl násilím a rozlíceně do bytu manželů Honyšových a fyzickým napadením, které následovalo po předchozí rozepři, způsobil žalovanému lehká zranění násilným sražením na židli. Poté, co žalovaný dosedl, žalobce, který se v té době nacházel ve vzdálenosti asi 1 m od něj, zdvihl nad hlavu 7,5 kg vážící židli a napřáhl ji směrem k žalovanému. Není pochyb o tom, že v takto vyhocené situaci žalovaný důvodně předpokládal, že mu hrozí bezprostřední nebezpečí vážné újmy na zdraví, tj. že se na něj žalobce (o němž věděl, že v minulosti již několik fyzických konfliktů vyvolal) chystá židlí zaútočit, nikoli mu jen pohrozit, jak tvrdí dovolatel. Ze skutkových zjištění se rovněž podává, že takto vedený útok by byl způsobilý žalovaného vážně poranit v oblasti celé hlavy, přičemž nebyl vyloučen ani fatální následek v podobě smrti. Žalovanému tedy bezprostředně hrozila újma na zdraví nikoli jen nepatrná. Vzhledem k nedostatku časového prostoru k obraně (útok se odehrál rychle), silnější pozici útočníka (stojícího dovolatele) vybaveného útočným nástrojem (zvednutou židlí), zranitelnější pozici obránce (v té době sedícího žalovaného), není podstatné, zda žalovaný před výstřelem žalobce slovně varoval či nikoli.

13. Rovněž otázku, zda byla obrana žalovaného přiměřená, resp. zda nebyla zcela zjevně nepřiměřená, posoudil odvolací soud správně. V posuzovaném případě šlo o situaci, kdy byl žalovaný vystaven náhlému útoku prostředkem, který mu mohl způsobit vážná poranění. Vzhledem k intenzitě hrozby a poloze účastníků nelze po obránci spravedlivě požadovat, aby v tak extrémně krátké reakční době zvažoval jiné, mírnější prostředky obrany (jiný prostředek obrany, než střelnou zbraň ve své dispozici neměl) nebo aby v časově krátkém okamžiku, který mu k obraně zbýval, mířil cíleně na oblast dolních končetin. I když se v obecné rovině střelný zásah do nohy považuje za méně závažný než zásah do oblasti břicha, hlavy či hrudníku, není vyloučeno, že by žalovaný v takto vypjaté situaci zasáhl horní část dolní končetiny žalobce a že by kulka poranila femorální tepnu (masivní arteriální krvácení z ní je extrémně rychlé a život ohrožující, kdy smrt může nastat během několika minut). Použití střelné zbraně v této situaci tak nelze hodnotit jako zjevně nepřiměřené, nýbrž jako jednání vedené snahou odvrátit bezprostředně hrozící útok vedený na hlavu těžkým předmětem, který mohl mít pro napadeného žalovaného fatální následky.

14. Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu je z hlediska uplatněných dovolacích důvodů věcně správný. Protože nebylo zjištěno, že by řízení bylo postiženo některou z vad, uvedených v § 229 odst. 1 o. s. ř., § 229 odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř. nebo v § 229 odst. 3 o. s. ř. nebo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí

ve věci, Nejvyšší soud dovolání žalobce, pokud směřovalo do výroku I rozsudku odvolacího soudu, podle § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.

15. Dovolání směřuje i proti výrokům o náhradě nákladů řízení, proti nimž není podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. tento mimořádný opravný prostředek přípustný, proto je Nejvyšší soud v tomto rozsahu podle § 243c odst. 1 o. s. ř. odmítl.

16. O náhradě nákladů dovolacího řízení bylo rozhodnuto podle § 243b, § 224 odst. 1 a § 150 o. s. ř. Dovolací soud shledal důvody zvláštního zřetele hodné odůvodňující, aby úspěšnému žalovanému nebyla výjimečně náhrada nákladů dovolacího řízení přiznána. Spočívají především v majetkových a finančních poměrech žalobce, který byl osvobozen od soudních poplatků (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2016, sp. zn. I. ÚS 2933/15), a zčásti též v důvodech konfliktu, k jehož počátku jistou měrou přispěl i sám žalovaný.

P o u ě n í : Proti tomuto rozhodnutí není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 22. 9. 2025

L. S.

JUDr. Petr Vojtek v. r.
předseda senátu